

Албул Сергій Володимирович,
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Одеського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ПОЛІЦЕЙСЬКА РОЗВІДКА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ІНОЗЕМНИХ КРАЇН: РОЗМЕЖУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Компаративний аналіз сучасної європейської та світової практики засвідчує, що більшість розвинених країн йдуть шляхом чіткого розгалуження кримінальної процесуальної та оперативно-розшукової діяльності [2, с. 117; 3]. У правоохоронній діяльності зарубіжних країн уже багато років існує поняття поліцейської (кримінальної) розвідки, яка передбачає отримання, накопичення, систематизацію й аналіз численних та досить різноманітних відомостей про осіб, які підозрюються у причетності до злочинної діяльності. Вбачаємо за доцільне докладно зупинитися на досвіді законодавчого регулювання розвідувальної поліцейської діяльності Литовської Республіки. Так, 2 жовтня 2012 року Сеймом Литовської Республіки було прийнято Закон «Про кримінальну розвідку» [4]. З 1 січня 2013 року цей Закон набрав чинності, а Закон Литовської Республіки «Про оперативно-розшукову діяльність» свою чинність втратив. Відповідно до вказаного Закону, під кримінальною розвідкою розуміють діяльність спеціально уповноважених суб'єктів щодо збирання, фіксації та використання наявної інформації про об'єкти кримінальної розвідки. Завданнями кримінальної розвідки у Литовській Республіці виступають: превенція злочинної діяльності; виявлення злочинної діяльності, а також осіб, які готують, вчинюють або вчинили злочинні діяння; захист осіб від злочинного впливу; пошук осіб, які переховуються від досудового розслідування та суду, від відбування покарань та осіб, що зникли без вісті; пошук речей, грошових коштів, цінних паперів, іншого майна, пов'язаного із злочинною діяльністю; забезпечення внутрішньої безпеки суб'єктів кримінальної розвідки.

Об'єктами кримінальної розвідки виступають злочинні діяння, що вчинені, вчинюються або готуються, особи, які вчинили, вчинюють або готують ці злочини, активні дії цих осіб

щодо нейтралізації кримінальної розвідки, інші особи та факти, що пов'язані з державною безпекою [4]. Інформацією кримінальної розвідки є відомості, отримані суб'єктами кримінальної розвідки під час виконання завдань кримінальної розвідки, яка зафіксована у встановленому законом порядку. При цьому, передбачені наступні методи добування інформації кримінальної розвідки: опитування; огляд; негласне спостереження; засідка; агентурна діяльність; впровадження у злочинне середовище; контрольна перевірка; таємна операція; контрольоване переміщення та імітація злочинної діяльності [1, с. 12].

Суб'єкти кримінальної розвідки мають право: створювати та використовувати інформаційні системи кримінальної розвідки; створювати юридичні особи для виконання завдань кримінальної розвідки та вести господарську діяльність; з дозволу юридичної особи виробляти та використовувати у кримінальній розвідці документи, що ідентифікують особу, бланки документів та реквізити. В разі, якщо є інформація про об'єкт кримінальної розвідки, суб'єкти кримінальної розвідки мають право: використовувати методи збирання інформації, якщо це не потребує санкціонування прокурором або судом; користуватися технічними засобами; встановлювати контакти з особами, які є об'єктами кримінальної розвідки; використовувати допомогу громадян при виконанні завдань кримінальної розвідки; використовувати допомогу спеціалістів у певних галузях; негласно отримувати відбитки пальців рук осіб, запис голосу, запах та інші об'єкти для виконання завдань кримінальної розвідки; відповідно до легенди використовувати документи, які необхідні для здійснення агентурної діяльності; використовувати поліграф; відповідно до чинного законодавства безкоштовно отримувати інформацію з основних державних та відомчих реєстрів, інформаційних систем та баз даних; отримувати від фізичних та юридичних осіб необхідну інформацію, за виключенням такої, яка отримується за мотивованим рішенням суду; проводити моніторинг публічної інформації в ЗМІ; використовувати відомості інформаційних систем кримінальної розвідки; застосовувати матеріали будь-якого типу або інші методи маркування, що не становлять шкоду здоров'ю та життю, з метою подальшої ідентифікації предметів. За наявності санкції суду або прокурора суб'єкти кримінальної розвідки мають право: отримувати від суб'єктів господарювання, що надають послуги мереж електронного зв'язку, Банку Литви, фінансових підприємств та кредитних установ, а також від інших юридичних осіб інформацію, для отримання якої потрібно

обґрунтоване судове рішення; у спеціальному порядку використовувати технічні засоби, виконувати негласне вилучення пошти та огляд документів, контроль поштових відправлень, контроль за листуванням тощо; здійснювати негласне проникнення до помешкань осіб, службових та інших приміщень, проводити їх огляд, вилучати для дослідження документи, предмети, матеріали, інші об'єкти, необхідні для кримінальної розвідки та здійснювати їх негласне маркування; застосовувати методи збирання інформації – імітування злочинної діяльності, контрольоване переміщення, візуальне спостереження тощо [1, с. 13; 4].

Підставами для здійснення кримінальної розвідки за законодавством Литовської Республіки є: наявність інформації про підготовку або вчинення тяжкого чи особливо тяжких злочинів, а також про осіб, що їх планують, вчинили або вчинюють; факт переховування підозрюваного, обвинуваченого або засудженого; безвісна відсутність особи; необхідність захисту особи від злочинного впливу. В разі, якщо під час здійснення кримінальної розвідки встановлюються ознаки злочинної діяльності, негайно розпочинається досудове розслідування. Але, у випадках, коли може виникнути загроза безпеці негласних працівників, задіяних у кримінальній розвідці, досудове розслідування може не розпочинатися до завершення розвідувальних заходів.

Закон визначає, що негласними працівниками кримінальної розвідки є штатні співробітники суб'єктів кримінальної розвідки, службова належність яких до відповідних підрозділів є засекреченою та відповідним чином заlegenдованою. Таким штатним негласним працівникам кримінальної розвідки під час виконання завдань дозволяється під легендою працювати у підприємствах, в установах та організаціях та отримувати за це винагороду [6]. При цьому, обмеження щодо заборони сумісництва для працівників державної служби на таких осіб не розповсюджуються. До іншої категорії негласних працівників кримінальної розвідки відносяться повнолітні фізичні особи, які на конфіденційній основі співпрацюють з суб'єктами кримінальної розвідки за умов письмової або усної угоди. Всі категорії негласних працівників кримінальної розвідки знаходяться під захистом держави (відомості щодо їх персональних даних віднесено до державної таємниці).

На наш погляд, з прийняттям та набранням чинності Закону «Про кримінальну розвідку» протидія злочинності у Литовській Республіці стала складатися з двох логічно пов'язаних складових: постійнодіючої розвідувальної діяльності

та кримінальної процесуальної. Фактично, кримінальна розвідка (як вид державної діяльності) у Литовській Республіці прийшла на зміну оперативно-розшуковій діяльності. Узагальнюючи наявний досвід діяльності розвідувальних підрозділів поліції зарубіжних країн, зокрема Литовської Республіки, їх позитивні результати у боротьбі з різними проявами злочинності, законодавчий підхід щодо регулювання такої діяльності, можемо констатувати, що питання транзитивності оперативно-розшукової діяльності та кримінальної розвідки є актуальними для вітчизняної науки і практики, потребують ретельного опрацювання та вирішення.

Список використаних джерел

1. Албул С. В. Досвід країн Балтії у становленні кримінальної розвідки (на прикладі Литовської Республіки) // Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 1. С. 11–14.
2. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія / О. М. Бандурка, М. М. Перепелиця, О. В. Манжай та ін. Харків: Золота миля, 2013. 352 с.
3. Грибов М. Л. Международный опыт разведывательной работы полиции в контексте реформирования органов охраны правопорядка в Украине / М. Л. Грибов // Universum: Экономика и юриспруденция : электрон. научн. журнал. 2014. № 2 (3). [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.7universum.com/ru/economy/archive/item/928>.
4. О криминальной разведке: Закон Литовской Республики от 02.10.2012 № XI-2234 // [Електронний ресурс]. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу: http://www3.lrs.lt/dokpaieska/forma_e.htm